

SERGI BESER ORTÍ
(1934-2010)

Sergi Beser, nascut a Morella (desembre de 1934) i traspassat a Sant Cugat del Vallès (gener de 2010), va ésser professor de la Universitat de Barcelona, d'universitats angleses: Durham (1960-1962), Sheffield (1962-1968) i nord-americanes, com Brown (1968-1969), Ohio (1975) i Harvard (1986-87), catedràtic de la Universitat Autònoma de Barcelona, i després emèrit. La seva vida va gravitar sempre en l'ensenyament universitari i la investigació; encara que, home de nombroses inquietuds, va treballar també en altres àmbits. Els seus pares van instal·lar-se a Barcelona amb motiu de la Guerra Civil, on va romandre, després de retornar de les seves estades a les universitats de parla anglesa, fins a instal·lar-se més endavant a Sant Cugat. Fou un dels millors coneixedors de la literatura del segle XIX i un dels primers i més brillants especialistes de Leopoldo Alas, Clarín. Ens vam conèixer l'any 1944, quan cursàvem encara l'ensenyament primari a les Escoles Pies de Sant Antoni, on vam coincidir també en els cursos del Batxillerat i, després, a la Facultat de Filosofia i Lletres. Ambdós vam perdre el curs 1957, com a conseqüència dels «fets del Paranimf», de manera que ens llicenciàrem l'any 1958. La seva tesina, aleshores obligatòria, tractava ja de la crítica literària de Leopoldo Alas, que fou també tema de la seva tesi doctoral, que li va dirigir el Dr. José Manuel Blecua i que va presentar l'any 1962. Vam tenir formació i mestres comuns: Martí de Riquer, Antoni Vilanova, Jaume Vicens Vives, Antoni M. Badia i Margarit, Josep Roca Pons, Joan Petit, Francesc Noy, Joaquim Molas, Joan Veny, alguns dels quals, més endavant, es convertirien en bons amics. Entre 1958 i 1959 va ser nomenat professor auxiliar de la Universitat de Barcelona i, de 1959 a 1960, encarregat de curs. Col·laboràrem des de 1958 fins a 1966 a la revista *Índice Histórico Español*, que dirigia Jaume Vicens Vives. Però el primer article en què aportava ja novetats sobre el seu tema preferit fou «Índice de colaboraciones de L. Alas en la prensa barcelonesa» (*Archivum*, Oviedo, 1966), al mateix temps que el pròleg de l'*Obra catalana completa*, de S. Juan Arbó (Edicions 62).

Encara que la seva dedicació fonamental fou en l'àmbit de la literatura en castellà, sovintejà la literatura catalana, que va entendre també com a pròpia. En aquest àmbit cal situar la influència, per ell reconeguda, de Joaquim Molas. L'any 1967 publicà a *Serra d'Or* un article encara avui esmentat: «La novella d'un personatge sense novella: el Josep Rodon de N. Oller». Però serà a l'any següent quan l'editorial madrilenya Gredos va publicar-li, degudament arranjada, la seva

tesi doctoral: *Leopoldo Alas, crítico literario*, estudi encara no superat de l'obra crítica de *Clarín*, quan trobarà ja ressò en l'àmbit de l'hispanisme. No fou casual el fet d'haver triat la figura del krausista, catedràtic de la Universitat d'Oviedo. La seva novel·la *La Regenta* era gairebé introbable en aquells anys i les seves obres quedaven significativament oblidades a les llibreries de vell, fins a l'edició popular de *La Regenta* a Alianza Editorial. En un altre lloc, ens revela el seu particular descobriment de *Clarín* com a contista i descriu com va trobar, en el mercat barceloní de llibres vells de Sant Antoni, un volum escadusser de la primera edició de *La Regenta* i anys després l'altre. En el pròleg del seu estudi, datat a Sheffield l'any 1965, exposa molt clarament la intencionalitat d'haver triat aquesta figura alhora que declara la metodologia emprada i que serà constant, amb algunes aportacions originals, en altres dels seus treballs:

Considero necesario aclarar que no me he enfrentado a la producción crítica de Clarín con la fría objetividad del científico, sino con el fervor partidista de quien examina una obra y una personalidad a las cuales se siente unido por una personal simpatía: de ahí que este trabajo tenga más de intento de justificación que de interpretación y estudio. Me sentiría satisfecho si mi labor pudiese contribuir a la corriente de revalorización de este escritor que forma, con Pérez Galdós y Menéndez Pelayo, la trilogía literaria de mayores valores positivos de nuestro siglo XIX, y que, no sabemos por qué misteriosos motivos, aun sufriendo a los otros dos en dimensión europea, permaneció durante años en un oscuro segundo término.

Però Sergi Beser coneixia ja molt bé les raons de l'oblit.

Montserrat Amores, coordinadora del volum i homenatge pòstum a la seva Universitat Autònoma de Bellaterra, *Verba manent. Estudios y ensayos literarios* (Editorial Academia del Hispanismo, Vigo, 2010) ha tingut l'encert de publicar la conferència inèdita que Beser va pronunciar el 9 de octubre de 2001 en el «Simposio en Recuerdo de Leopoldo Alas (1852-1901)», celebrada a la UAB. En les més de 550 planes de lletra petita hi trobarà el lector interessat moltes de les claus per les quals Leopoldo Alas es converteix finalment en «Mi Clarín». Però caldrà tenir molt present els temes a què va dedicar les seves últimes atencions, per entendre la seva complexa personalitat i alguns (no pas tots) dels interessos literaris del nostre amic. Quan reuneix una sèrie d'articles que considera fonamentals al llibre *Clarín y «La Regenta»* (Ariel, 1982), com de passada, explicita la seva preocupació:

La crítica de los últimos años, con Montesinos en cabeza, ha señalado el retraso con que surge, en nuestro país, la novela realista moderna. Causas histórico-sociales impiden la aparición de esa narrativa.

L'objectiu fonamental de les seves aportacions serà entendre que la literatura no es pot separar de la societat de què sorgeix i, malgrat les noves tendències crítiques, que Beser coneixia molt bé, mai es va separar de la història literària positivista i dels plantejaments realistes. Les aportacions de José Fernández Montesinos o de Juan López Morillas, que, especialistes en el segle XIX espanyol, ensenyaven als EUA. foren les seves referències, així com Martí de Riquer o Jordi Rubió i Balaguer (amb qui ens reuníem al menjador de casa seva, amb dos o tres alumnes més, per explicar-nos en dos cursos, a la clandestinitat tolerada de l'Institut d'Estudis Catalans) la literatura catalana del segle XVIII i començaments del XIX.

S'ha dit sovint que Sergi Beser va escriure poc. No és del tot cert i el llibre pòstum ho demostra (i encara queden molts altres textos no reunits en volum), però és veritat que, tenint en compte les seves lectures i la seva dedicació a la docència (els seus alumnes han calibrat positivament la capacitat docent del mestre) la seva obra no és tan voluminosa com hauria pogut ser. Sabia molt més del que va escriure i fer-ho li suposava sempre un esforç que tal vegada entenia com innecessari. En un pròleg esplèndid a *Verba manent* ho explica molt bé Javier Cercas:

en una época en la que la gente escribe infinitamente más de lo que sabe, Beser sabía infinitamente más de lo que escribía.

Però les seves anàlisis, mai inútils, aaven des del romanticisme (Larra, Eugenio de Ochoa o Ros de Olano) fins a Pérez Galdós i els novel·listes de la Restauració, el tema que més el va apassionar. Va traçar un pont entre aquests autors i els de la fi de segle, cosa que li permetria publicar sobre Azorín, Pío Baroja o Joan Maragall, sense deixar d'assenyalar que alguns dels seus personatges, d'algunes idees de la fi de segle —el conflicte entre el final del naturalisme espanyol i l'idealisme que ja brota en aquells autors— coincidien amb els dels homes i dones de la Restauració. Tampoc deixà d'interessar-se per la literatura del nostre temps. Fou no únicament un entusiasta de Manuel Vázquez Montalbán, sinó que figura en alguna de les seves novel·les, així com en alguna de Javier Cercas (a qui va dirigir la tesi doctoral sobre Gonzalo Suárez —jo mateix era al tribunal—). Va escriure sobre Sánchez Ferlosio i Juan Marsé, entre d'altres, sempre afegint algun element nou i especialment interessant-se per aquells autors oblidats o mal coneguts com Braulio Foz o José López Pinillos. També, quan convenia, s'acostava al segle XVIII o bé dissenyava la Biblioteca de la Facultat de Lletres, inspirant-se en les que havia vist als EUA. Moltes vegades seran els personatges de les novel·les els que analitzarà, descobrirà, tractarà com si fossin éssers reals. Trobarem sempre una coherència en el tractament de l'obra literària, de qualsevol època, en qualsevol llengua. Coneixia bé la literatura francesa realista i, encara millor, l'abundosa crítica.

Una sèrie de treballs sobre la literatura catalana ofereixen una altra perspectiva. Tal vegada ell mateix ho expressà de forma sintètica en un article d'homenatge a Joaquim Molas, recordant la figura del Dr. Rubió i el seu pas per l'editorial Bompiani, per a col·laborar en la redacció d'un Diccionari de Literatura, de la mà de Martí de Riquer, de Joan Oliver i del mateix Molas:

van aconseguir que sortís del meu analfabetisme cultural català i reconegués la literatura catalana com una literatura meua i, encara més, em portaren a estimar-la i estudiar-la. Gràcies a ells vaig superar l'amputació de la meua identitat que m'havia imposat la situació política coneguda com el franquisme.

Les seves aportacions fonamentals foren sobre Narcís Oller, encara que es va ocupar també d'Aribau (el primer treball que va publicar sobre la literatura catalana), de Pere Quart, Salvat-Papasseit o Riera Llorca, però les «Notes al voltant d'una vella amistat», d'on prové la cita anterior, són una prova excel·lent de la capacitat de Sergi Beser per a descriure personatges i ambients —el de l'editorial Montaner y Simón— amb una gran finesa. Mai no va deixar de ser un morellà militant, una mena d'ambaixador del seu poble, ja des de petit. I no va deixar tampoc de tractar alguns temes, regirant arxius locals, propers a Morella. Al llibre recent, tantes vegades esmentat, se n'hi poden trobar alguns de rellevants de petita erudició. Cal destacar la seva anàlisi del sonet de Gaspar de la Figuera sobre un miracle de sant Vicent Ferrer —exemple també d'ironia— o les històries d'esclaus, petites tragèdies descrites en un parell de línies o bé la vinculació del morellà Julián Prats, mort al 1883, amb la «Institución Libre de Enseñanza», de la qual fou tresorer.

A *Verba manent* es trobaran petites introduccions a les facetes de Sergi Beser, escrites per Alejandro Pérez Vidal, Montserrat Amores, Juan Rodríguez, Enric Cassany i Lluís Meseguer. L'últim article recollit al volum té un valor simbòlic: una lliçó sobre Txèkhov, un mestre del conte realista. Tot i així, algunes coses rellevants que va escriure no estan recollides. El seu llibre *Leopoldo Alas. Teoría y crítica de la novela española* (Laia, 1972) segueix encara essent de gran utilitat i a la mateixa editorial de Barcelona, de la qual fou conseller d'algunes col·leccions, va publicar el valuós llibre de René Wellek, *Historia literaria. Problemas y conceptos*, amb un substanciós pròleg. Han quedat també fora d'aquest panorama alguns treballs sobre literatura hispanoamericana.

Als darrers anys em parlava del seu interès per la novel·la policíaca. Crec que va arribar a impartir un curs de doctorat sobre el tema. Però la figura de Sergi Beser s'ha d'inscriure no úni-

cament en l'àmbit d'aquelles paraules que romanen, perquè foren escrites, sinó en el mestratge exercit des de la Universitat Autònoma —i les altres— amb les seves substancioses converses plenes d'informacions i també d'ironia. Fou sempre cordial amb els seus estudiants, fidel en l'amistat, tendre amb la família. Ens ha deixat el ric fruit de tota una vida i se n'ha endut una altra de paral·lela, entre tants de llibres que el van acompanyar. No únicament fou un amant foll de la literatura, sinó que, a més d'escriure sobre ella, hi va arribar a figurar.

Joaquim MARCO
Universitat de Barcelona